

ekolisty

informačný spravodaj Priateľov Zeme - SPZ

**Priatelia
Zeme
SPZ**

3 / 2010

Téma: Odpady a Slovensko – eko ďalej? ■

Téma: Toxické látky... U nás doma? (pokračovanie, 2. časť) ■

Letný ekotábore Priateľov Zeme 2010 ■

Jerry Mander: Štyri dôvody pre zrušenie televízie ■

Rozhovor s Jurajom Smatanom, poradcom Premiérky SR ■

Aj na tohtoročnom Ekotábore Priateľov Zeme mali možnosť účastníci naučiť sa rôznym remeslám... čítajte viac na str. 8

Obsah čísla 3 / 2010

- 03** . ZAPOJTE SA
- 04** . TÉMA: Odpady a Slovensko – eko ďalej?
- 06** . TÉMA: Toxické látky... U nás doma? (pokračovanie, 2.časť)
- 08** . TÉMA: Letný ekotábor Priateľov Zeme 2010
- 10** . AKTIVITY PRIATEĽOV ZEME - SPZ
- 13** . Z NAŠEJ DISTRIBÚCIE: JERRY MANDER: Štyri dôvody pre zrušenie televízie
- 14** . ROZHOVOR: Juraj Smatana, učiteľ a poradca Premiérky SR
- 16** . VY SA PÝTATE, MY ODPOVEDÁME

Informačný spravodaj Ekolisty

Vydáva:
Priatelia Zeme - SPZ, Košice

Adresa:
P.O.BOX H-39, 040 01 Košice
kancelária: Alžbetina 53
tel./fax: 055 / 677 1 677
mob.: 0903 77 23 23
e-mail: spz@priateliazeme.sk
http://www.priateliazeme.sk/spz

Redakčná rada:
Martin Valentovič
Branislav Moňok
Mgr. Katarína Pačayová
Mgr. Lenka Beznáková
Ing. Jozef Gaál
grafická úprava:
Mgr. art. René Říha

Dátum vydania:
október 2010

Foto na titulnej strane:
autor: Priatelia Zeme - SPZ
Ostatné fotografie, ak nie je uvedené inak, archív Priateľov Zeme.

ISSN 1335-437X

 Vytlačené na recyklovanom papieri

Spoločnosť priateľov Zeme od februára 2005 zmenila svoj názov na Priatelia Zeme - SPZ. Spolu s názvom došlo aj k zmene loga - z pôvodného srdca s planétou na kruhový symbol - logo medzinárodnej federácie Priateľia Zeme (Friends of the Earth International - FoEI).

Milí priatelia,

v súčasnosti sa odpadové hospodárstvo na Slovensku nachádza na akosi rázcestí. Vidieť z neho rôzne možnosti kam ísť. Každá z možností je položená na rôznych základoch. Smerovník jedným smerom ukazuje na možnosť ísť cestou osobného prospechu bez rešpektu k budúcim generáciám. Je to cesta, kde je najdôležitejšie momentálne pohodlie a bohatstvo jednotlivcov. Smerovník druhým smerom ukazuje na možnosť ísť cestou rešpektu k budúcnosti našich potomkov. Uvedomiť si skutočné postavenie človeka na Zemi ako tvora mysliaceho a cítiaceho, ktorý cíti pokoru ku všetkému okolo seba a úctu k životu. Profitovať v rozpore so zákonmi štátnymi ale i ľudskými, podieľať sa na korupcii a nedovidiť si ďalej od špičiek svojich nových drahých topánok je v súčasnosti spoločnosťou tolerované. Myslieť na spoločenské záujmy, trvalú udržateľnosť a budúcnosť, cítiť empatiu a úctu k životu – to sa nenesí. Je to chápané ako prejav slaboštvá, hlúposti a prinajmenšom detinskosti.

Je známe, že človek výrazne ovplyvňuje svojím samotným bytím nielen svoj život, ale i život ostatných živých tvorov a nakoniec i samotných prírodných živlov. Je potrebné, aby za ne i niesol zodpovednosť a hľadal cesty čo najmenšieho negatívneho vplyvu na životné prostredie. V našej spoločnosti sa odráža stav priorit vo vzťahu k životnému prostrediu veľmi jasne. Je na chvoste záujmu a často sa stáva, že pri rozvojových aktivitách dokonca ochrana životného prostredia akoby obťažovala a bola len príťažou.

A to isté platí i pre odpadové hospodárstvo. Podmienky k rozhodnutiu pre cestu rešpektu k budúcnosti našich potomkov na Slovensku máme relatívne dobré. Kapacitne postačujúci recyklačný priemysel, ktorý nám závidia i okolité štáty. Podľa expertov pre odpadové hospodárstvo pôsobiacej pri Európskej komisii v mnohých smeroch na výbornú ohodnotenú odpadovú legislatívu. Možnosti čerpať nemalé finančné prostriedky z fondov EÚ na rozvoj odpadového hospodárstva.

Výsledky miery recyklácie a množstva skládkovaného odpadu však hovoria o niečom celkom inom. Slovensko sa v týchto dvoch ukazovateľoch radí medzi posledných 8 štátov EÚ s najhoršími výsledkami.

Na Slovensku sa síce vyprodukovalo v roku 2008 na obyvateľa „len“ 331 kg, čím sa stalo spolu s Litvou treťou najmenej produkujúcou krajinou na obyvateľa. Je tu však jedno veľké ALE. Každý, kto sa bol čo len na pár hodín prejsť do najbližšieho lesa alebo na lúku, našiel odpad, ktorý sa do štatistiky nezapočítava. Áno, aj z vlaku alebo auta sú bežne viditeľné nelegálne skládky odpadov - vizitky hovoriace tu je Slovensko, jedna z európskych krajín oplyvajúca pohrdaním k svojmu okoliu, aj sebe samému.

Čo s tým? Začítajte sa do týchto Ekolistov a dozviete sa niečo viac o pozitívnych riešeniach. Ale aj o tom, čo robíme, aby sme informácie o týchto riešeniach dostali k ľuďom na všetkých úrovniach. Od obyčajných ľudí až po vedenie krajiny.

Lenka Beznáková
Martin Valentovič

Minimalizácia
vzniku odpadov a znečistenia
humorne

kreslí:
Ivo Chudáček

o znovupoužití
starých vecí

www.priateliazeme.sk/spz, 055 / 677 1 677

**Priatelia
Zeme
SPZ**

SÚŤAŽ 3Z

znižuj
znovupoužívaj
zrecykluj

Priatel'ia Zeme – SPZ vyhlasujú 2. ročník súťaže 3Z!

Názov súťaže 3Z znamená Znižuj, Znovupoužívaj, Zrecykluj. Týmto názvom chceme poukázať na správne poradie nakladania s odpadmi v obciach, a ktorým smerom sa majú súťažné obce uberať. Po úspešnom prvom ročníku súťaže o najväčší pokrok v odpadovom hospodárstve vyhlasujeme 2. ročník, aby sme tak znova zviditeľnili ľudí a samosprávy, ktorým záleží na odpadovom hospodárstve a chcú ho neustále zlepšovať. V prvom ročníku sa najlepšie umiestnila obec Košeca, v tomto ročníku očakávame zaujímavý súboj medzi obcami o prevzatie víťaznej štafety.

Hlavným cieľom súťaže je vyzdvihnúť a zviditeľniť pracovných výsledkov ľudí, ktorí venujú často aj svoj voľný čas na zlepšenie

odpadového hospodárstva v obci. Druhý ročník súťaže však bude mať jednu zásadnú zmenu. Tento rok sme sa rozhodli vyhlásiť súťaž len v kategórii „Obec“. Nie je to preto, že by sa do prvého ročníka nehlásilo dosť škôl s kvalitným systémom nakladania s odpadmi a osvetu. Práve naopak, v tejto kategórii bol veľmi tvrdý súboj medzi školami. Dôvodom pre zmenu je, že sa chceme zamerať viac na obce. Pri školách nastal problém pri hodnotení efektivity separovaného zberu. Ich úlohou je hlavne vzdelávať aj v environmentálnych otázkach, a nie súťažiť o vytriedené kilogramy. Preto pre školy prichystáme iné zaujímavé možnosti zviditeľnenia.

Základom pri hodnotení bude opäť kvantitatívny a kvalitatívny pokrok, ktorý obec dosiahla počas rokov 2007 - 2009. Hodnotiť sa bude najmä prístup k riešeniu odpadového hospodárstva vzhľadom na záväznú hierarchiu nakladania s odpadom, komplexnosť systému nakladania s odpadom, účinnosť zberu separovaných zložiek odpadov a informovanie a motivovanie obyvateľov. Hlavnou cenou bude pre víťazné obce prestíž a medializácia dosiahnutých výsledkov, dar v podobe pamätného remeselného výrobku, ako aj bezplatná spolupráca formou poradenstva.

Obce sa môžu prihlásiť vyplnením súťažných formulárov, ktoré nájdú na našej internetovej stránke <http://www.priateliazeme.sk/spz/3z>.

Súťaž je podporená z projektu „Viac recyklácie, menej znečistenia“ spolufinancovaného z Finančného mechanizmu EHP, Nórskeho finančného mechanizmu a štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.

Natália Maceková: Ráčte vstúpiť

Štefan Kordoš: Zolná - Stoka Poľany

Poznáme víťazov súťaže FotoPozitív FotoNegatív!

V priebehu letných mesiacov, presnejšie od 31. mája do 30. septembra 2010 prebiehala unikátna súťaž spájajúca umenie a ekológiu do jedného celku s názvom „FotoPozitív FotoNegatív“. Počas tejto doby ste mali možnosť všetci, ktorí sa zaujímajú o životné prostredie, poslať svoje fotografie do súťaže. Zapojilo sa vás 125 súťažiacich z celého Slovenska, ktorí ste do súťaže poslali vyše 300 zaujímavých a často netradičných fotografií.

V kategórii „FotoNegatív“ sa objavili najmä fotografie problémov, ktoré trápia všetkých – odpad voľne pohodený v mestách, lesoch a riekach. V kategórii „FotoPozitív“ ste sa museli potrápiť trochu viac, poslali ste sem veľa fotografií triedeného zberu a kompostovania. Najviac sme v tejto kategórii z hľadiska témy oceňovali fotografie zobrazujúce predchádzanie vzniku odpadov a obmedzenie ich množstva a škodlivosti. Napríklad tie, ktoré

zobrazovali originálne nápady ako vdýchnuť veciam druhý život a zachrániť ich tak pred vyhodením ako nepotrebné.

Porota zložená z fotografa a odborníkov na životné prostredie z Priateľov Zeme – SPZ nemala jednoduchú úlohu vybrať tie najlepšie fotografie. Po ťažkom rozhodovaní sa víťazom v kategórii FotoPozitív sa víťazkou stala Natália Maceková z Nových Zámok s fotografiou s názvom „Ráčte vstúpiť“, zobrazujúcou využitie starých, nepotrebných dverí ako nápaditú fasádu domu. Druhé miesto patrí fotografii „Jednoduché kompostovisko“, ktorú odfotil Rudolf Pado z Liptovského Mikuláša. Na treťom mieste sa umiestnila Lucia Michalisková z Turzovky s jej fotografiou „Pomoc“. V kategórii FotoNegatív sa stal víťazom Štefan Kordoš z Čačína s fotografiou pod názvom „Zolná - Stoka Poľany“, stvárnajúcou plastové fľaše v potoku Zolná – teda odpad, ktorý by tam nemusel byť, keby plastové fľaše boli na Slovensku zálohované. Fotografia „Čo je veľa, to je veľa“ od Branislava Skokana získala druhé miesto. Tretie miesto patrí Kristíne Hrehovej z Vranova nad Topľou a jej fotografii „Salamandra v podnájme“.

Fotosúťaž sa uskutočnila v rámci projektu „Od triedenia k minimalizácii odpadu“, ktorý je spolufinancovaný z Finančného mechanizmu EHP, Nórskeho finančného mechanizmu a štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.

Odpady a Slovensko – eko ďalej?

Na Slovensku sa v roku 2008 vyprodukovalo 331 kg komunálneho odpadu na obyvateľa, dokopy tak Slováci (od batoliat až po dôchodcov) vyprodukovali približne 1,8 milióna ton odpadu. To je množstvo, ktorým by sa dalo pokryť do výšky 1 meter asi 880 futbalových ihrísk. Navyše toto množstvo stále stúpa, v roku 2007 to bolo ešte o 22 kg odpadov menej. Treba si tiež uvedomiť, že v tých 331 kg nie sú zahrnuté odpady, ktoré končia na čiernych skládkach, alebo ktoré spaľujú ľudia doma v peciach a na záhradách.

Na Slovensku sa tiež s odpadom nenakladá environmentálne a ani ekonomicky udržateľne. Skládkuje sa 76,5 % odpadu, spaľuje v spaľovniach 8,8 %. Navyše len 7,4 % odpadu sa recyklovalo a 4,5 % kompostovalo. Teda vyše 85 % odpadu sme nenávratne stratili ako surovinu.

V porovnaní s vyspelými krajinami Európskej únie je to úplne nedostatočné. Hneď vedľa nás je krajina, ktorá nám môže byť pozitívnym príkladom - Rakúsko. Aj keď vyprodukovalo takmer dvakrát toľko odpadu ako my, tak z neho na skládky išli len 3 % a takmer 70 % sa recyklovalo a kompostovalo. A to stále hovoríme iba o komunálnom odpade, teda odpade z domácností a jemu podobnom. V roku 2008 pripadalo na 1 kg odpadu, ktorý vyhodíme do kontajnera 7,6 kg odpadu, ktorý vznikol pri jeho výrobe.¹

Najlepšou doteraz vymyslenou stratégiou nakladania s odpadmi z hľadiska environmentálnych, sociálnych a ekonomických kritérií, je bez pochyby stratégia smerovania k nulovému odpadu. Stratégia smerovania k nulovému odpadu nie je technológiou nakladania s odpadmi. Je to forma odpadového hospodárstva bez klasických skládok a spaľovní, ktorá systémovými zmenami predchádza vzniku odpadu, minimalizuje jeho množstvo a toxicitu, výrobky maximálne používa, opravuje a pokiaľ to už nie je možné, tak ich recykluje. Hneď na začiatok je dôležité si uvedomiť, že pod pojmom „nulový odpad“ (zero waste) sa nemyslí zníženie tvorby všetkých odpadov na nulu - to v spoločnosti zameranej na spotrebu nie je možné. Myslí sa tým eliminácia súčasného spôsobu zneškodňovania odpadov na skládkach a v spaľovniach na nulu,

alebo maximálne priblíženie sa k tomuto cieľu. Na prvý pohľad sa môže myšlienka nulového odpadu, že nebudeme produkovať žiadny odpad, ale iba suroviny pre ďalšie priemyselné spracovanie, zdať ako utopický sen. V skutočnosti je však tento cieľ nielen dosiahnuteľný, ale postupne sa prakticky začína realizovať v stále väčšom množstve štátov, miest, obcí a firiem po celom svete.

Vízia nulového odpadu vyžaduje zmenu myslenia a doteraz zaužívaných praktík. Namiesto riešenia problému ako nakladať s už vyprodukovaným odpadom, sa musíme hlavne zamerať na spôsob ako rozumnejšie nakladať s prírodnými zdrojmi a ako znižovať celkový objem a škodlivosť odpadu. Musíme si určiť ambiciózne a dlhodobý strategický cieľ, postup k znižovaniu množstva odpadu, ktorý končí na klasických skládkach či v spaľovniach, na nulu. Teda k skutočnému vyriešeniu problémov s odpadom. Nulový odpad je logický krok, ktorý nasleduje po krátkodobých cieľoch, ktoré sme si stanovili v recyklácii. Ak prijmeme koncepciu smerovania k nulovému odpadu, nezastavíme sa na 35% alebo 50% miere recyklácie, aby sme potom postavili spaľovne a skládky pre spracovanie zvyšku nášho komunálneho odpadu. Radšej sa budeme snažiť pokračovať v predchádzaní vzniku odpadu, znovu používaní materiálov a úspešnej recyklácii, pričom budeme riešiť dôležitejšie problémy akými je napr. zastavenie tvorby odpadu už pri jeho zdroji.²

Plánovaniu stratégie smerovania k nulovému odpadu pomáha stručný a zrozumiteľný prehľad jeho hlavných princípov a rozdielov oproti súčasnému riešeniu odpadového hospodárstva. (Pozri tabuľku na ďalšej strane)

Tieto myšlienky nie sú len fantáziou pár nadšencov, ako by sa mohlo zdať, ale reálnym a potrebným spôsobom ako sa vysporiadať s odpadmi. Svedčí o tom aj snaha zapracovať do legislatívy Európskej únie (a následne aj národných legislatív) prvky vyplývajúce zo základných princípov Koncepcie smerovania k nulovému odpadu. Táto snaha sa prejavila hlavne v Smernici o odpadoch. **Smernica zavádza pre členské štáty záväznú päťstupňovú Hierarchiu nakladania s odpadmi, ktorá stanovuje poradie, ktoré sa musí uplatňovať pri nakladaní s odpadmi. Poradie preferencií je nasledovné:**

1. predchádzanie vzniku odpadu,
2. príprava na opätovné použitie,
3. recyklácia,
4. iné zhodnocovanie (napr. energetické zhodnocovanie)
5. zneškodnenie odpadov šetrné z hľadiska životného prostredia

Členským štátom ďalej ukladá vypracovať do konca roku 2013 programy predchádzania vzniku odpadu. Aj veľké nadnárodné spoločnosti ako Xerox, Toshiba, Epson alebo Hewlett Packard prijímajú konkrétne kroky smerom k nulovému odpadu.³ Koncepciu smerovania k nulovému odpadu musíme prestať považovať za jednu z možných alternatív. Ak chceme žiť v zdravom životnom prostredí je praktická realizácia jej princípov nevyhnutnosťou.

	Dnešná prax	Koncepcia „Smerovania k nulovému odpadu“
Hlavné princípy	<ul style="list-style-type: none"> - tok surovín z prírodných zdrojov na skládky a do spaľovní - nízka zodpovednosť výrobcov za environmentálne a sociálne dopady výrobkov a obalov - dôraz na centralizovaný a nákladný priemysel, často kontrolovaný nadnárodnými korporáciami 	<ul style="list-style-type: none"> - uzavretý tok surovín s minimálnymi vstupmi a výstupmi - zodpovednosť výrobcov za celý životný cyklus výrobkov a obalov, ktorá ovplyvňuje dizajn tovaru - dôraz na miestnych podnikateľov, rozvoj regionálnych ekonomík, zamestnanosť
Štátna politika	<ul style="list-style-type: none"> - odstraňovanie odpadov financujú daňoví poplatníci - regulácia vybraných exhalácií a ďalších emisií v daných zariadeniach - priame a nepriame dotácie ťažobného a odpadového priemyslu 	<ul style="list-style-type: none"> - odpady odstraňujú výrobcovia zo zákona zodpovední za svoje výrobky po ukončení životnosti - vytvorenie podmienok alebo priamych dotácií, ktoré podporujú rozvoj priemyslu šetriaceho prírodné zdroje
Dodávky prírodných materiálov	<ul style="list-style-type: none"> - orientácia na prírodné zdroje a ťažbu - často používané toxické materiály 	<ul style="list-style-type: none"> - dôraz na recykláciu materiálov a šetrnú ťažbu prírodných surovín - dôraz na používanie netoxických materiálov
Dizajn výrobkov a obalov	<ul style="list-style-type: none"> - pozornosť recyklácii, čistej produkcii alebo ekologickému dizajnu výrobcovia venujú iba tam, kde ich k tomu prinúti pozornosť verejnosti - krátka životnosť výrobkov, umožňujúca zvýšiť predaj 	<ul style="list-style-type: none"> - ekologický dizajn, snaha znížiť spotrebu prírodných zdrojov i znečistenia na minimum, obmedziť náklady na recykláciu alebo opakované použitie - dôraz na minimalizáciu odpadu, trvanlivosť, opraviteľnosť a recyklovateľnosť tovaru - maximálna životnosť výrobkov
Výroba	<ul style="list-style-type: none"> - firmy sa snažia minimalizovať krátkodobé výrobné náklady inštaláciou čistiacich zariadení (filtre, odstraňovanie vzniknutých odpadov atď.) 	<ul style="list-style-type: none"> - výrobcovia zavádzajú nové technológie zamerané na maximálne zníženie odpadov, znečistenia a plytvania, rozvoj recyklácie a opakovaného použitia - výrobcovia nesú zodpovednosť za svoje výrobky a obaly po skončení ich životného cyklu - výrobcovia presadzujú princípy nulového odpadu pri výrobe svojho tovaru zmluvami s dodávateľmi, aby aj oni niesli zodpovednosť za svoje výrobky
Predaj a distribúcia	<ul style="list-style-type: none"> - dôraz na marketing a predaj - predajcovia a distribútori neprijímajú zodpovednosť za environmentálne dopady - dôraz sa kladie na širokú ponuku a medzinárodný obchod 	<ul style="list-style-type: none"> - rozvoj prenájmu výrobkov, ktoré zostávajú vo vlastníctve výrobcu alebo predajcu - predajcovia a distribútori sú aktívnymi partnermi pri spätnom odbere výrobkov a propagácii environmentálne šetrného tovaru - dôraz na miestnych výrobcov, miestnu distribúciu a predaj
Spotreba	<ul style="list-style-type: none"> - zákazníci si vyberajú tovar podľa ceny a krátkodobej kvality 	<ul style="list-style-type: none"> - zákazníci si vyberajú výrobky podľa environmentálnych dopadov, ceny a kvality - zákazníci sa podieľajú na recyklácii a opakovanom použití výrobkov
Koniec životného cyklu	<ul style="list-style-type: none"> - množstvo environmentálnych nákladov nie je zahrnutých v cene - daňoví poplatníci nesú väčšinu nákladov na skládokovanie, spaľovanie a recykláciu 	<ul style="list-style-type: none"> - cena zahŕňa úplné náklady na environmentálne dopady výrobkov a odpadov - výrobcovia nesú väčšinu nákladov za odstránenie tovaru po skončení jeho životného cyklu

Zdroj: Kropáček, I: Nulový odpad: moderná, ambiciózná koncepcia šetrného odpadového hospodárstva, Hnutí Duha, Olomouc, 2003

Je veľmi dobré, že pozitívne príklady smerovania k nulovému odpadu už nemusíme hľadať po celom svete, ale máme ich aj na Slovensku. Najznámejším a zároveň najúspešnejším príkladom je Palárikovo. Niektoré čísla, ktorými sa môže pochváliť (údaje v roku 2006):

- 98%-ná zapojenosť do separovaného zberu
- 90% domácností kompostuje samostatne
- zavedený separovaný zber odpadov na cintoríne
- obec Palárikovo ušetrila cca 23.000,- EUR len za neuloženie bioodpadu na skládku odpadov
- množstvo komunálneho odpadu, odvázaného na skládku sa znížilo o 71,5 % oproti roku 2000.⁴

Palárikovo už má aj svojich nasledovníkov, čoraz viac obcí má zavedené kvalitné systémy nakladania s odpadom. Príkladom môže byť Košeca, Imeľ, Stará Turá, Piešťany, Hranovnica, Raslavice, Chochoľná – Velčice, Trenčianske Teplice, Dubnica

nad Váhom, Liptovský Mikuláš, Nová Dubnica, Topoľčany alebo Turzovka. Vždy je kľúčové, aby samospráva chcela zmeniť svoje odpadové hospodárstvo pozitívnym smerom, lebo inak sú snahy o pozitívne zmeny veľmi náročné a neudržateľné.

Toľko stručný úvod k pozitívnym riešeniam v oblasti nakladania s odpadmi. V pokračovaní sa budeme podrobnejšie venovať prvým dvom krokom odpadovej hierarchie – minimalizácii a opätovnému používaniu.

Martin Valentovič

Zdroje:

1. Celý odsek je spracovaný zo Správy o stave životného prostredia 2008 a Eurostat newsrelease 43/2010
2. Branislav Moňok, Radoslav Plánička: Koncepcia smerovania k nulovému odpadu, Priatelia Zeme – SPZ, Košice, 2006
3. www.zerowaste.org a stránky menovaných spoločností
4. Branislav Moňok: Prezentácia_triedeného_zberu_Palárikovo

Toxické látky? U nás doma?

2. ČASŤ

V minulom čísle Ekolistov sme Vás začali oboznamovať so škodlivými látkami, s ktorými sa môžete vo Vašej domácnosti ľahko stretnúť. Predstavili sme si 16 krokov na elimináciu toxického znečistenia. V tomto článku budeme v tejto téme ďalej pokračovať.

3. Vyhýbajte sa mäčkénym plastom

S mäčkénymi plastami v podobe PVC sa stretávame v rôznych sférach. O samotnej tematike PVC sme už v Ekolistoch niekoľkokrát písali. Uvedieme tu preto krátke zhrnutie.

PVC je len jeden druh plastu, častokrát zamieňaný so všeobecným pojmom plast. Prináša problémy počas celého svojho životného cyklu – od výroby, cez použitie, až po zneškodnenie. Výroba je spojená so znečistením prostredia chlórom a jeho toxickými zlúčeninami, zneškodnenie spaľovaním produkuje vysoko jedovaté dioxíny, takmer ho nie je možné recyklovať (v EU sa recyklujú len 3 % z celkového množstva PVC). Samotné PVC je zmesou mnohých prídavných látok, rôznych farbív a stabilizátorov na báze ťažkých kovov a škodlivých zmäkčovadiel (najmä ftalátov). Tie sa do materiálu PVC prídávajú kvôli tomu, aby ho zmäkčili a bol ohybný. Tieto látky však v štruktúre PVC nie sú pevne viazané, ľahko sa uvoľňujú a dostávajú sa do okolitého prostredia, balenej potraviny, organizmu atď.... Zdravotné účinky ftalátov sú už dnes preskúmané v stovkách rôznych štúdií.

Spôsobujú abnormálny vývoj reprodukčného systému, pričom mužský je omnoho citlivejší ako ženský, hlavne u vyvíjajúcich sa plodov, novorodencov a malých detí. Vyvolávajú zmeny

na štítnej žľaze, pečeni a obličkách, poškodenie centrálnej nervovej sústavy.

Ako problematické sa javia najmä hračky a obaly potravín. Čím viac ftalátov je v hračke, tým je pružnejšia, ohybnejšia, ale zároveň nebezpečnejšia. Malé deti sú ohrozené najviac, pretože hračky cmúľajú a hryzú, pričom sa ftaláty vo zvýšenej miere uvoľňujú priamo do ich organizmu.

Práve kvôli tomu je predaj hračiek z PVC s obsahom ftalátov v EÚ zakázaný pre deti do troch rokov. Stále sa však nachádzajú na našom trhu. Pri množstvách tovarov dovážaných na Slovensko nie je reálne možné skontrolovať všetky druhy hračiek, ktoré na našom trhu sú. Na web stránke Slovenskej obchodnej inšpekcie sa pravidelne objavujú nové a nové hračky, ktoré musia byť z trhu stiahnuté kvôli nadmernému obsahu ftalátov.

Ftaláty zakázané v hračkách ako aj ďalšie iné škodlivé zmäkčovadlá sa však stále môžu objaviť v obaloch potravín z PVC. Rizikové sú najmä potraviny s vyšším obsahom tuku (lebo ftaláty sú rozpustné v tukoch), dlhodobo balené, mrazené, zohrievané priamo v obaloch.

Sú to napr. niektoré druhy mliečnych výrobkov (termix), majonézových a rybacích šalátov, nanukových tort, potravinových fólií. Z obalov potravín sa tieto škodlivé látky uvoľňujú najmä mechanickým ohýbaním a teplom, väčšinou sa viažu na tuky a tak sa potravinou dostávajú do organizmu. Z ftalátov sa v obaloch potravín môže objaviť napr. aj di-ethylhexyl adipát – (DEHA). Výskum o jeho účinkoch bol doteraz realizovaný len v laboratórnych podmienkach a nie na ľuďoch. U potkanov bol vplyvom DEHA zistený zvýšený počet postnatálnych úmrtí, znížená pôrodná hmotnosť a predĺžené obdobie vnútromaternicového vývinu. Keďže bol zistený únik tejto látky z obalov potravín vo veľkom množstve, mali by sme v tomto prípade uplatňovať princíp predbežnej opatrnosti.

Ako spoznáme PVC?

Na obaloch býva PVC označované číslom 3 v recyklačnom trojuholníku, alebo nápisom PVC, vinyl, či písmenom V.

Takýmto materiálom sa odporúčame vyhýbať. Pokiaľ neviete, či je daný materiál PVC a nedá sa to jednoznačne určiť, radšej takýto výrobok nekupujte.

4. Vyhýbajte sa syntetickým vôňam, arómam

Pod slovom parfum či aróma sa skrýva široké spektrum vyše 4000 rozličných látok, väčšina z nich je syntetických. V roku 1989 Americký národný inštitút pre pracovnú bezpečnosť a zdravie ohodnotil 2982 druhov týchto látok ako škodlivých pre zdravie, z toho 884 ako toxických. Tieto látky majú rôzne negatívne vplyvy na zdravie. Môžu spúšťať astmu, ovplyvňujú centrálny nervový systém, niektoré sú podozrivé z karcinogenity. Ich súčasťou sú aj látky ako syntetické pižmo, ftaláty, toluén:

Syntetické pižmá (synthetic musks) sú chemikálie používané ako náhrada podstatne drahšieho, prírodného pižma. Okrem samotných parfémov sa používajú aj v množstve ďalších výrobkov dennej spotreby, vrátane pracích prostriedkov a aviváží, krémov a širokej škály kozmetiky, čistiacich obrúskov, vonných sviečkach a tyčinkách...

Sú to chemikálie, ktoré prenikli do mnohých zložiek životného prostredia, hromadia sa v živých organizmoch a ťažko sa odbúravajú. Syntetické pižmá boli zistené dokonca v ľudskej krvi a v materskom mlieku.

Ftaláty, ktoré nájdeme v plastoch, sa bežne používajú aj v kozmetike a ďalších výrobkoch osobnej hygieny, ako rozpušťač a prísady do vôní. Výsledky najnovších štúdií vzbudili obavy o bezpečnosť najbežnejšie používaného dietyl ftalátu (DEP) s ohľadom na ľudské zdravie, predovšetkým na zmeny DNA spermií.

Toluén obsahuje väčšina aróm a parfumov. Vplyva na centrálny nervový systém a imunitu, spôsobuje vývojové poruchy u detí.

Okrem týchto látok sú súčasťou syntetických vôní aj ďalšie škodlivé látky ako formaldehyd, naftalén, xylén, fenol, kresol, sú to látky dráždivé, alergénne a potenciálne karcinogénne.

Syntetické arómy, parfums, vône sú všade okolo nás ako súčasť najrôznejšieho spektra výrobkov, preto je ťažké eliminovať ich pôsobenie úplne. Môžeme ich však obmedziť aspoň u výrobkov, ktoré sami kupujeme a používame, napr. v kozmetike, čistiacich prostriedkoch, ktoré nahradíme ekologickými či 100 % prírodnými. Keď si chceme „vyvoňať“ náš príbytok, nemusíme siahnuť po syntetických bytových vôňach, radšej použijeme 100 % prírodné oleje a silice, stačí len nakvapkať pár kvapiek na podložku a nechať voľne odparovať.

Označenie PVC

PVC je označený číslom 3 v trojuholníku alebo nápisom PVC, vinyl, či písmenom V.

5. Prehodnoťte spektrum kozmetiky, ktorú používate. Vyberte si prírodné, bezparfumové a bez obsahu ropných derivátov.

Okrem umelých aróm, parfumov sa v bežnej kozmetike celkovo nachádza široká paleta vyše 5000 ďalších látok, z ktorých viaceré môžu vyvolať závažné zdravotné problémy. Kozmetický priemysel prežíva veľký boom, denne používame niekoľko rôznych kozmetických prípravkov, ale veľmi často aj tí „v toxicknej téme zdatnejší“ majú problém rozoznať, či sa v nich nachádzajú nejaké nebezpečné látky, pretože tie výrobcovia starostlivo maskujú pod rôzne pomenovania ako spomínaný parfum, emulgátor, zjemňovač, farbivo a pod.

Popísať toto spektrum v krátkosti je trochu ťažké, preto namiesto popisovania nebezpečných zložiek a ich vplyvov na zdravie, uvedieme len niekoľko odporúčaní:

- Riadte sa heslom „všetko s mierou“, ani s kozmetikou to netreba preháňať
- Uprednostňujte 100 % prírodnú kozmetiku. Pozor však na kozmetiku, ktorá nesie označenie prírodná. Častokrát sa od bežnej kozmetiky líši len tým, že obsahuje jednu prírodnú zložku, napr. extrakt z harmančeka, alebo nejakú prírodnú silicu.
- Vyvarujte sa bežnému používaniu antibakteriálnych prostriedkov. Sú v nich obsiahnuté látky ako triklozan a triklokarbán, ktoré ovplyvňujú hormonálny systém a môžu spôsobovať vývojové poruchy u detí. Triklozan je v USA na zozname látok podozrivých z karcinogenity. Používanie antibakteriálnych prostriedkov prispieva k rastúcej bakteriálnej rezistencii na antibiotiká. Nájdeme ich ako súčasť mydiel, deodorantov, zubných pást, holiacich krémov, ústnych vôd, rôznych čistiacich prostriedkov.

6. Nekupujte oblečenie určené na chemické čistenie

Chemické čistiare odevov používajú perchlóretylén. Je to vysoko prchavá organická látka, ktorá kontaminuje vzduch aj vodu a spôsobuje u ľudí problémy s pečou, obličkami, má neurotoxické účinky a je potenciálnym karcinogénom.

Najviac ovplyvnení touto látkou sú ľudia, ktorí s ňou prichádzajú do styku permanentne - ľudia žijúci v budovách s prevádzkou na chemické čistenie šatstva, pracovníci čistiarní, ľudia, ktorí nosia pravidelne čerstvo chemicky čistené odevy.

Ak dávate čistiť odevy do čistiare, kde sa používa perchlóretylén (väčšina prípadov), po prevzatí z čistiare odstráňte z odevov plastový obal a nechajte ich pred uložením do šatníka dobre vyvetrať.

7. Vyberte si prírodné podlahy namiesto syntetických

Lacnejšie podlahové krytiny – tzv. nepravé linoleá sú vyrábané z PVC. Často sú mylne označované ako linoleá, pričom tie ozajstné linoleá sú vyrábané na báze prírodného kaučuku. Ich lacnejšie náhrady obsahujú ftaláty, chlórované parafíny a niekedy aj olovo alebo cín v zlučeninách na stabilizáciu materiálu. Ftaláty, ktoré sa z PVC uvoľňujú do prostredia, majú veľmi vážne negatívne účinky na zdravie.

Pokračovanie nabudúce...

„Odpoledne řemeslo se učíme, večer info na prednáškách dozvíme, potom vatra neboli táborák, vyudit se, vyhrát, než půjdeme spát :)“

úryvok z Ódy na Odoricu od účastníčky Marcely

Letný ekotábor Priateľ'ov Zeme 2010

Aj tento rok sme posledný júlový týždeň už tradične ponúkli možnosť stráviť netradičnú dovolenku mladým ľuďom, dospelým aj rodinám v krásnej prírode na ekofarme Odorica. Od začiatku ekotábora nám počasie veľmi neprialo, a ja som obdivoval najmä rodinky s deťmi, ktoré ani po niekoľkodňovom daždi neodišli z ekotábora (možno kvôli neprejazdnej ceste ?).

Aspoň na pár dní sme si mohli vyskúšať, aké to je spať na slame v stodole, oddýchnuť si v prírode, vychutnať si výborné vegetariánske a vegánske špeciality, ale aj aké je to poprosiť niekoho, aby nám rozložil oheň na teplú vodu, ak sme sa chceli osprchovať. Večery sme trávili počúvaním prednášok a diskusiami s rôznymi predstaviteľmi alternatívneho životného štýlu.

Daždivé počasie spôsobilo, že sme nemohli pomôcť miestnej komunite v takom rozsahu ako po minulé roky. Aj tak sa však chlapcom podarilo obrovskou rýchlosťou zostrojiť 3 stoly, upratať sklad, upraviť chodník so schodmi a vykopat jamu na novú latrínu. Dievčatá sa bavili pri sadení živého típi s tunelom z vrbových prútov, pletli siete, pomáhali pri zbere a sušení liečivých bylín.

Poobede sme sa v rámci pracovných dielní hneď na úvod naučili ako znovuvyužiť tetrapakové krabice od mlieka a džúsov na výrobu peňaženiek. Na Ekotábore sme mali aj zaujímavé pohybové aktivity, napríklad hráč na netradičné nástroje Robo Egreši nám počas dažďa priniesol úsmev na pery, prebudil naše ľudské schopnosti a naučil základné rytmy. Každý si mohol spolu s ním vyskúšať bubny, didgeridoo, tibetskú misku, zvon, píšťaly, a iné cudzokrajné nástroje, na ktorých meno si už ani nespomeniem. V daždi sme sa tiež vybrali na výlet s Milanom Barlogom, ktorý nás svojim pútavým rozprávaním doviedol až k Levočským jazierkam. Tam sme vytvorili náš prvý „mokry“ land-art – umenie z prírody v prírode.

PREDNÁŠKA O PRORODZENOM PÓRODE ZAUJALA AJ CHLAPOV

STODOLA NÁM OKREM ÚKRYTU PRED DAŽĎOM POSKYTLA AJ MIESTO PRE TVORBU

ČISTENIE NAZBIERANÝCH BYLINIEK

POMOC DOMÁCIM: DLÁŽDENIE CHODNÍKA

Ako sa dajú vyrobiť krásne ozdoby z obyčajnej slamy nám aj tento rok ukázal slamienkar Paľo Gregor z Prievidze. So svojim humorom a trpezlivosťou nás naučil tento výborný spôsob, ako ozdobiť vianočný stromček z prírodného a lokálneho materiálu, namiesto kupovania gýčových ozdôb.

Šikovnejšie dievčatá ale aj chlapci si mohli vyskúšať, ako dodať nášmu starému tričku novú tvár pomocou servítkovej techniky a maľovania tričiek. Taktiež sme si zopakovali, ako premeniť nepotrebné letáky zo schránok na užitočné košíky. Vlastný košík z papiera si uplietol asi úplne každý a niektoré namaľované košíky boli na nerozoznanie od prútených. Na záver sme sa ešte naučili ako si vlastnoručne vyrobiť a zafarbiť recyklovaný papier. Niektorí sa aj natrápili na mlynčeku snažiac sa pomlieť kúsky papiera na čo najjemnejšie. Koreniny a zavarániny im zas krásne zafarbili ruky.

Večery patrili zaujímavým prednáškam a diskusiám s predstaviteľmi alternatívneho životného štýlu. Domáca Zuzka Homolová nám porozprávala o ekopoľnohospodárstve na farme a bylinkách, ktoré pestuje. Dozvedeli sme sa, ktoré bylinky na čo slúžia a ako ich môžeme využiť. Zástupcovia našej organizácie zase ľuďom vysvetlili, aká je situácia s odpadmi na Slovensku, zoznámili účastníkov s nebezpečnými látkami v produktoch okolo nás a ich bezpečnými alternatívami a aj niečo o filozofii vegetariánstva. Pozorne všetci počúvali vysvetľovanie súvislostí medzi prírodou a konaním človeka od Jura Lukáča ale aj prednášku o prírodných záhradách od Mariany Holušovej Ružičkovej. Na záver Ľuba Lapšanská svojim zaujímavým rozprávaním o prirodzených pôrodoch a dulách zaujala nielen účastníčky ekotábora, ale prekvapivo aj účastníkov.

S príchodom nových účastníkov koncom ekotábora prišlo aj slniečko. Škoda, že neprišli trochu skôr. Ale spoznali sme nových kamarátov, ktorí majú podobné myslenie. Naučili sme sa tradičné aj netradičné remeslá, rozšírili svoje vedomosti, znalosti a zručnosti. Veselé historky z tohtoročného ekotábora si môžete vypočuť na budúcoročnom. Pre tých, ktorým to tento rok nevyšlo, odkazujem, aby ste si budúci rok od 24. do 31. júla nerobili žiadne plány.

Jozef Gaál

VÝUČBA REMESIEL: VÝROBA SLAMENÝCH OZDÔB

V KRUHU SME SA PRI JEDLE A DISKUSII STRETÁVALI VIAC KRÁT ZA DEŇ

O poradenstvo v odpadovom hospodárstve je zo strany samospráv veľký záujem^{1,2}

Dopad krízy v odpadovom hospodárstve sa prejavuje i pozitívne. Je to predovšetkým v záujme obcí hľadať možnosti zefektívnenia odpadového hospodárstva. Za posledný štvrtýrok ich bolo skoro 40.

Obracajú sa na nás so všeobecnými otázkami k riadeniu odpadového hospodárstva, ale i konkrétne k triedenému zberu odpadov, zriadeniu a efektívnemu prevádzkovaní Zberných dvorov a k nakladaniu s biologicky rozložiteľným odpadom. Poradili sme im i pri tvorbe Všeobecne záväzných nariadení.

Biologicky rozložiteľné odpady zo zelene sa snažia obce vyriešiť efektívne s čo najmenšími nákladmi. Tu im ponúkame rôzne riešenia. Jedným z nich je i rozvoj domáceho kompostovania. K jeho podpore sme uskutočnili prednášky o domácom kompostovaní priamo v obciach, ktoré končili dlhou diskusiou.

Ďalšou častou formou kompostovania výhodnou pre menšie obce je komunitné kompostovanie. Pre zabezpečenie správneho priebehu kompostovania na obecných kompostoviskách sme uskutočnili školenia kompostmajstrov i s praktickými ukážkami.

Prieskum v zemľínskych obciach

Priatelia Zeme – SPZ v jarných mesiacoch vykonali prieskum nakladania s odpadom v desiatich obciach mikroregiónu Laborecká niva.

Do prieskumu boli zapojení hlavne obyvatelia ale aj starostovia obcí. Robili sme tak na objednávku Agentúry na podporu regionálneho rozvoja Košice, n. o. ako súčasť ich projektu Mikádo. Prieskum mal za úlohu zistiť príčiny vzniku čiernych skládok v regióne, hlavne v obci Sliepkovce a následne pomôcť s prípravou obecných kompostovísk.

Aktivity boli podporené (pozri index v správe)

- 1 Aktivita bola podporená z projektu „Viac recyklácie, menej znečistenia“ spolufinancovaného z Finančného mechanizmu EHP, Nórskeho finančného mechanizmu, štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.
- 2 Aktivita bola podporená z projektu „Od triedenia k minimalizácii odpadu“ spolufinancovaného z Finančného mechanizmu EHP, Nórskeho finančného mechanizmu, štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.

Medzinárodná konferencia

Na prelome júna a júla, v dňoch 30.6. – 1.7. sa uskutočnila medzinárodná konferencia „Raincoat before the rain“, ktorá bola zameraná na hľadanie nových prístupov k tematike prevencie vzniku odpadov. Konferencie sa zúčastnili aj zástupcovia Priateľov Zeme - SPZ.

Na konferencii vystúpili viacerí zaujímaví prednášajúci z rôznych oblastí života, ktorí prezentovali svoje skúsenosti s prevenciou vo svojej oblasti. Odznali tak príspevky z oblasti prevencie kriminality, drogovej prevencie, a zdravotnej prevencie. Na druhý deň konferencia pokračovala diskusiou, hľadali sa v nej konkrétne aplikácie z prednášok predchádzajúceho dňa pre oblasť odpadov. Zástupcovia Priateľov Zeme – SPZ sa aktívne zapájali svojimi fundovanými názormi do konferencie a pomáhali tak vytvoriť nové pohľady na prevenciu vzniku odpadov v Maďarsku. Zároveň konferencia priniesla prehĺbenie vzťahov v rámci regiónu V4 medzi odpadárskymi mimovládnyimi organizáciami.

Stretnutie s predstaviteľmi novej vlády¹

Predseda Priateľov Zeme – SPZ sa počas leta zúčastnil spolu s predstaviteľmi ďalších environmentálnych organizácií stretnutí s predstaviteľmi novej vlády.

Prvé bolo stretnutie s vtedajším štátnym tajomníkom Ministerstva pôdohospodárstva, životného prostredia a regionálneho rozvoja SR pre oblasť životného prostredia Martinom Ružinským. Na tomto stretnutí sa diskutovalo o obnovovaní rezortu životného prostredia a aj o najväčších problémoch v oblasti životného prostredia.

Úspešné leto pokračovalo 2. septembra, kedy sa Predseda Priateľov Zeme – SPZ sa zúčastnil spolu s predstaviteľmi ďalších environmentálnych organizácií stretnutia s premiérkou Slovenskej republiky Ivetou Radičovou. Na stretnutí sa v priateľskom duchu diskutovalo o rôznych environmentálnych problémoch.

3 Aktivita bola podporená z projektu „Triedenie a recyklácia odpadov - súčasť nášho každodenného života“ spolufinancovaného Recyklačným fondom.

4 Aktivita bola podporená z projektu „Príma-Klíma-Životný štýl“ spolufinancovaného nadáciou DBU.

Priatelia Zeme – SPZ na Pohode¹

Výborná hudba, zábava a Priatelia Zeme – SPZ ani tento rok nechýbali na festivale Pohoda. Naši dobrovoľníci z rôznych kútov Slovenska nám na túto skvelú akciu prišli pomôcť a zabaviť sa.

Už od štvrtka sa mohli návštevníci festivalu zastaviť pri našom infostánku, pozrieť si našu novú výstavu a atraktívne panely o minimalizácii, opätovnom používaní, triedenom zbere a recyklácii. Poradili sme množstvu mladých aktívnych ľudí, ako majú správne triediť, kompostovať, čo majú urobiť ak nájdú čiernu skládku a varovali pred rizikami spaľovania odpadov v domácnostiach. Návštevníkov zaujala hlavne naša nová brožúrka Minimalizačné desatoro, praktické ekotipy do domácnosti a nálepky proti nevyžiadanej reklame.

EkoTričká Priateľov Zeme postupne ubúdali zo stánku a objavovali sa na účastníkoch. Niektorých návštevníkov neodradili ani horúčavy, aby si vyskúšali obliecť nášho maskota – Recyklačka.

Aktuálne z CPO¹

Počas letných mesiacov sa Centrum pomoci občanom venovalo predovšetkým problémom skládok.

Navrhovaný projekt skládky odpadov Žehňa nesie so sebou viacero problémov, na ktoré sme poukázali a začali v spolupráci s právnikom riešiť. Celý čas aktívne spolupracujeme so susednou obcou Tuhrina, ktorá nesúhlasí s výstavbou skládky. Práve táto obec, ktorá je od navrhovanej lokality skládky umiestnená bližšie ako obec Žehňa (v ktorej katastri sa má skládka nachádzať), doteraz nebola reálne zapojená do povolovacích procesov.

Verejné prerokovanie projektu, na ktorom majú byť podľa zákona občania dotknutých obcí informovaní o celom zámere,

prebehlo takmer bez účasti verejnosti (za verejnosť sa zúčastnili sa zástupcovia Priateľov Zeme a starosta obce Tuhrina) v dovoľenkovom čase a neštandardnej hodine 10: 00 dopoludnia.

Druhým skládkovým problémom je rozšírenie skládky Hertník – Bartošovce, ktorá mala pôvodne slúžiť len pre ukladanie komunálneho odpadu od okolitých obcí. Potom, čo na skládku začalo voziť odpad aj mesto Bardejov, došlo k rýchlemu naplneniu kapacity skládky, preto vznikla potreba jej rozšírenia. Okolité obce sú proti rozšíreniu a občania nás požiadali o pomoc. K podanému projektu sme pre aktívnych miestnych občanov vypracovali stanovisko. Do samotného procesu posudzovania vplyvov sme sa ako organizácia nezapojili.

Stále je aktuálna aj kauza rozšírenia spaľovne nebezpečných odpadov spol. Fecupral v meste Prešov. Inšpektorát životného prostredia momentálne opäť prerušil konanie pre povolenie skládky.

Usporiadali sme ďalší seminár pre obce o triedenom zbere odpadov³

Príamo pod Tatrami v Novom Smokovci sa v septembri uskutočnil ďalší z cyklu seminárov pre samosprávy s názvom „Triedenie a recyklácia odpadu – súčasť nášho každodenného života“.

Zúčastnili sa ho zástupcovia samospráv z Prešovského a Košického kraja. Program semináru začal informáciou o súčasnom stave recyklácie na Slovensku, ktorú podal zástupca Recyklačného fondu. Ďalej pokračoval prednáškami o správnom spôsobe zavedenia a rozvoja triedeného zberu a zberných dvorov s použitím príkladov zo Slovenska. Obciam sme ponúkli i osobné poradenstvo. Spokojnosť účastníkov sa prejavila v diskusií sprevádzajúcej celý seminár.

*Certifikovaná ekologická drogeria
Umývanie - Pranie - Upratovanie
... pre človeka a prírodu*

www.sonett-info.sk

Výherné skupiny študentov súťaže Príma-Klíma-Životný štýl sa zúčastnili slovensko - nemeckých ekokempov^{2,3}

Do súťaže Priateľov Zeme – SPZ, ktorá prebiehala už 2. školský rok na ZŠ a SŠ východného Slovenska v rámci environmentálnej výchovy sa z celkového počtu 20 zapojených škôl prihlásilo s príspevkami 12.

Prvenstvo a cenu medzinárodného ekokempu v nemeckom Heubachu si svojimi aktivitami získalo Evanjelické kolegiálne gymnázium v Prešove. Podarilo sa im okrem svojich študentov motivovať aj evanjelickú komunitu, v ktorej informovali a propagovali dôležitosť environmentálnych tém a snažili sa ju do týchto aktivít zapojiť. Okrem zavedenia triedeného zberu sa tiež podieľali na tvorbe workshopov a realizovali vzdelávacie hodiny o odpadoch so žiakmi základných či materských škôl.

Druhé miesto v podobe ekokempu na Slovensku získali študenti z Gymnázia na Poštovej ulici v Košiciach.

Prvý ekokemp sa konal 5.-12.9.2010 v priestoroch Školy v prírode HUTY v prekrásnom prostredí Liptova. Študenti Gymnázia na Poštovej sa na ňom stretli s nemeckými výhercami prvého miesta nemeckej časti projektu „Príma-Klíma-Životný štýl“ zo Staatliche Regelschule Steinbach-Hallenberg.

Tábor sa niesol v polopracovnom duchu. Študenti rozdelení do slovensko-nemeckých skupín mali za úlohu pripraviť prezentácie a oboznámiť ostatných študentov s témami ako odpady, ochrana klímy, environmentálna politika, ekologická stopa a ob-

noviteľné zdroje. Súčasťou prezentácií bolo aj porovnávanie situácie v Nemecku a na Slovensku. Tábor však nebol len o práci, ale aj o zábave a spoznávaní sa navzájom ako aj spoznávaní okolitého prostredia. Veľmi zaujímavý bol výlet na neďaleký zrekonštruovaný mlyn na Oblazoch, ale aj náučný výlet do okolitej prírody.

Poobedia boli venované rôznym workshopom, ktoré pozitívne hodnotili najmä slovenskí študenti, ktorí sa do nich aktívne zapájali. Naučili sa napr. pliesť košíky z papiera, maľovať prstami či batikovať textil netradičným spôsobom. Po večeroch sa zasa mohli zapojiť do rôznych hier a súťaží zameraných na rozvíjanie spolupráce medzi slovenskými a nemeckými študentmi. Najväčší úspech mal stoličkový tanec, ktorý bol na programe takmer každý večer :)

19.-26.9.2010 sa konal druhý ekokemp – tentoraz v Nemecku. Slovenskí študenti z Prešova a ich nemeckí priatelia zo Staatliche Regelschule Steinbach-Hallenberg (ďalšia skupina ocenená druhým miestom) prezentovali svoje projekty a v pracovných skupinách počas ekokempu riešili problematiku 5 tém: ekologická stopa, obnoviteľné zdroje, ochrana klímy, environmentálna politika a ochrana lesov, ktoré na záver prezentovali na tlačovej konferencii. Navštívili Prírodný park Thüringer Wald, kde mali možnosť vidieť rozdiel medzi slovenskými a nemeckými prírodnými lesmi. Pri ekohrách, ale i na stromovej lanovej dráhe si mohli študenti vyskúšať svoje zručnosti a zabaviť sa. Nechýbalo ani umenie v prírode land-art a pozorovanie slnka v minihvezdární. Výlet na slávny hrad Wartburg v Durínskom lese bol zaslúženou odmenou pre účastníkov ekokempu. Po večeroch sa zapájali do rôznych aktivít na rozvíjanie priateľstva a spolupráce medzi slovenskými a nemeckými študentmi. Nové slovička, nová kultúra, nové priateľstvá a nové poznatky boli tým, s čím odchádzali slovenskí študenti späť domov.

Recenzia knihy

**JERRY
MANDER:
Štyri dôvody
pre zrušenie
televízie**

(Preklad: Tamara Vaňová)

Viete si predstaviť život bez televízora? Čo by ste povedali na zrušenie televízie? Pripadá Vám myšlienka zrieknutie sa celého televízneho odvetia absurdná? Americký spisovateľ Jerry Mander nám predkladá hneď štyri dôvody pre odstránenie tohto technického vynálezu z nášho života.

Autor bol v 60-tych rokoch prezidentom úspešnej sanfranciskej reklamnej spoločnosti. Raz počas plavby Dalmatskými úžinami si uvedomil prázdnotu v sebe samom. Spomenul si na frázu, ktorú hovorievali jeho priatelia, že príroda je nuda. Po čase prišiel na to, že chyba je v ňom. On stratil priamy kontakt s prírodou a spoľahol sa len na sprostredkovanú skúsenosť...

1. dôvod: Sprostredkovaná skúsenosť

Ľudia cez televízor prijímajú zážitky a skúsenosti namiesto toho, aby ich prežili. Pozerajú prírodopisné a historické programy, ale nepôjdu spať pod šíre nebo, necítia vôňu lesa po daždi, či neobjímu strom a nedotýkajú sa jeho kôry. Nikdy sa ich noha nedotkla miest, kde sa diali dejiny. Tieto zážitky im sprostredkúva televízny redaktor, vedec alebo iní odborníci, ktorých informácie nadradujeme nad naše skúsenosti. Väčšina z nás žije medzi štyrmi stenami v meste. Či už doma alebo v práci pohybujeme sa v umelom prostredí vytvorenom človekom. Životný priestor v kancelárii je prispôbený na maximálnu pracovnú efektívnosť, maximálnu pozornosť a predĺženie pracovnej doby. Stála intenzita osvetlenia, rovnaká vlhkosť a teplota regulovaná klimatizáciou alebo hudba v pozadí na odfiltrovanie nežiaducich zvukov spôsobuje znecitlivenie nášho zmyslového vnímania. Oddelenie ľudí od priamych skúseností je prvým krokom pri vzniku totalitného režimu. Pomocou televízneho vysielania je možné vyslať vopred upravenú informáciu miliónom ľudí. Ovládať masy je tak jednoduchšie ako kedykoľvek predtým. Imidž sa stal dôležitejší ako obsah. Tento jav začali využívať politici a tak sa zrodili predvolebné televízne debaty, ktoré nahradili priamy styk s občanmi.

2. dôvod: Kolonizácia skúsenosti

Informácia sa stala hodnotnou komoditou. Televízia, ktorá ovplyvňuje masy ľudí sa stala ideálnym prostriedkom na šírenie týchto informácií. Táto skutočnosť spája vlastníkov televízií s ľuďmi, ktorých

zámerom je usmerniť zmýšľanie ľudí v každom aspekte. Myslenie jednotlivca sa orientuje na zisk. Všetko okolo nás musí byť produktívne. Ľudia, ktorí sa dohodnú na spoločnom používaní auta alebo zdieľajú dom s inými sú neproduktívni. Neužitoční pre spoločnosť.

3. dôvod: Vplyv televízie na človeka

Pri pozeraní televízie, keď nehybne sedíme pred plošným zdrojom svetla, najviac nás ovplyvňujú neurofyziológické javy. Televízia teda ovplyvňuje nie len náš organizmus, ale aj našu myseľ. Autor píše o svojom prieskume, z ktorého vyplýva, že ľudia sa cítili po sledovaní televízie unavení a ocitli sa mimo reálneho sveta. Aj vám sa stáva, že sa od pozerania telky nemôžete odtrhnúť aj keď chcete? Niečo vás k nej stále ťahá. Mnoho ľudí z USA v prieskume potvrdilo, že po sledovaní televíznych programov sa cítia akoby si dali LSD. Televízia sa pre nich stáva návykovou. Pri sledovaní televízora sa človek dostáva do stavu podobnému hypnóze. Obrazy a zvuky z televízora sa tak ľahko dostávajú do nášho podvedomia a nahrádzujú tie, ktoré boli získané priamou skúsenosťou. Deje sa to bez toho, aby to mohli riadiť alebo vnímať. Reklama túto vlastnosť využíva a sugesciou presvedča ľudí, že to, čo ponúka je lepšie ako to, čo môžu zmyslami prežiť. Veľa ľudí si myslí, že si odpočinie pri sledovaní televízie. Podľa výskumov získaných z EEG náš mozog pri sledovaní televízie však stále pracuje. Navyše nenápadne, ale postupne stále viac a viac strácame schopnosť predstavivosti a nahrádzame ju tým, čo nám ponúka televízia. Taktiež sa otupuje naša vlastnosť rozlíšiť medzi skutočnosťou a tým, čo vidíme na obrazovke.

4. dôvod: Zákonitá deformácia televízie

Veľa ľudí argumentuje, že televízia je neutrálny vynález a jej kladný alebo negatívny vplyv závisí len od toho, ako a kto ju využíva. Mander oponuje, že podanie informácie je najviac obmedzené technickými faktormi. Obraz a zvuk môže televízia prenášať v obmedzených možnostiach techniky, ale napríklad vôňu, chuť, dotyk alebo hmat vôbec. Výborne ukazuje dynamické a rýchle akcie a fantastický svet, čo v realite, ale nikdy nezažijeme. Od doby, keď autor písal túto knihu, televízna technika postúpila míľovými krokmi. Reprodukcia obrazu a zvuky sú skoro dokonalé, ale triviálnosť obsahu, jednoduchosť akcií sa nezmenili. V televíznom biznise dosiahnu najväčší úspech ľudia, ktorí sa najlepšie prispôbia vlastnostiam televízie. Pribojnosť, akčnosť, rýchlosť, orientácia na výsledok, priorita rastu a neustály zisk sú črty ľudí, ktorí sú najlepší v tejto brandži. Podstata fungovania televízie si sama určuje, akí ľudia budú v nej pracovať a budú vo svojom odbore najúspešnejší. Televízny priemysel si vyberá ľudí nie naopak.

Verím, že pri čítaní knihy Štyri dôvody pre zrušenie televízie sa nezastavíte pri stave vyspelosti televíznej techniky a reáliách v Spojených štátoch z pred 32 rokov a pôjdete ďalej k sociologickej podstate televízie. Ak túto knihu dočítate do konca, budete vidieť svet úplne inak ako predtým.

Ján Vozár

TÚTO KNIHU V ČESKOM VYDANÍ ČTYŘI DŮVODY PRO ZRUŠENÍ TELE-
VIZE SI MŮŽETE OBJEDNAŤ PROSTŘEDNÍCTVOM DISTRIBÚCE
PRIATELOV ZEME – SPZ.

Chcete niekoho obdarovať zaujímavým darčekom?
Chcete si prečítať knihu, ktorú bežne nekúpite?
Chcete si kúpiť eko - tielko na horúce leto?
Chcete podporiť slovenských remeselníkov?
Chcete podporiť Priateľov Zeme?

**Objednajte si niečo
z našej distribúcie:**

<http://www.priateliazeme.sk/spz/distribucia>

Juraj Smatana

Patrí už tiež k stáliciam environmentálneho hnutia na Slovensku. Verejne známym sa stal z kauzy trasy diaľnice cez Považskú Bystricu, participoval na viacerých veľkých kauzách minulých rokov. V súčasnosti pôsobí ako učiteľ na strednej škole a ako poradca Premiérky SR.

JURAJ, MEDZI MIMOVLÁDKAMI SA POHYBUJEŠ UŽ VELA ROKOV. MOHOL BY SI STRUČNE OPISAŤ SVOJ ŽIVOTNÝ PRÍBEH?

Život je spletený z mnohých príbehov, a všetky sa dajú vyrozprávať rôznym spôsobom. A každý z nás je ako autobus plný predkov, ktorí sa pozerajú na svet našimi očami ako prednými oknami autobusu. Preto by ten môj ochranársky príbeh mohol začínať u babky z otcovej strany, ktorá ma opatrovala a videl som ju plakať, keď na Lánskej zbytočne zrezali brezy. Alebo u deda z matkinej strany, ktorý rúbaním dreva v Kanade zarobil na roľu, ktorú mu potom komunisti zobrali. Prišiel na národný výbor, roztrhal občiansky preukaz a oni ho za to zavreli do basy.

To boli dôležité príbehy, ale rovnako bol pre mňa dôležitý príbeh Setonovho zálesáka Rolfa Kitteringa, ktorý som čítal ako 8-ročný. Život s Indiánmi v lesoch sa prelínal s Vernovým ale aj Troskovým kapitánom Nemom, teda so svetom techniky. Žil som morzeovkou a vysielaczkami. V rádioklube som zistil, že mi práca s mladými vôbec nevaďí a tak som sa stal majstrom odborného výcviku pre mechanikov elektronických zariadení. Potom prišla kniha Prázdniny se šlehačkou, ktorá ma v lete 1989 nasmerovala na tábor Stromu života v Čiernom Balogu. Nasledovali štiavnické tajchy, železnica vo Vychylovke, čistenie brehov Oravskej priehrady... Vtedy som si vypočítal, že ak chcem učiť na strednej škole environmentalistiku, najlepšia kombinácia je dejepis a zemepis, a tak som sa ako 26-ročný prihlásil na Prírodovedeckú fakultu. Cestou z jedného kurzu Štúdia zážitku som si všimol

na výklade obchodného domu vizualizácie diaľničných variantov cez Považskú Bystricu, a v tej chvíli som pochopil, na čo som bol všetkými tými hrami a školami pripravovaný. Stretli sme sa na čaji u Jara Dunaja s Edom Korschom, kamarátmi z detstva, ktorí čítali rovnaké knihy – a tiež nemali doma televízor. Nechali sme odkaz na záznamníku CEPA v Ponickéj Hute, a už to išlo.

Z VECÍ, KTORÝM SI SA VENOVAL JE ASI NA VEREJNOSTI NAJZNÁMEJŠIA KAUSA DIAĽNICA CEZ POVAŽSKÚ BYSTRICU, MOHOL BY SI VYSVETLIŤ O ČO TAM IŠLO?

Už po prvom roku tejto kauzy bol spis vyšší ako moja staršia dcéra Sylvia. Ale veľmi zjednodušene: na Slovensku nemáme tunelársku lobby. Zato po dokončení Gabčíkova zostalo plno betonárskych strojov, ktoré si pýtajú prácu. A tieto stroje patria stavebným firmám, pre ktoré nie je prvoradou úlohou riešenie dopravy na Slovensku, ale plynulý peňazotok zo štátneho rozpočtu. Tieto firmy tlačili na politikov, aby sa v Považskej staval variant „cez mesto“, estakádový. Z procesu EIA vyšlo odporúčanie tunelového obchvatu mesta, a toho sme sa držali. Vtedy druhá strana začala hru na čas. Nové a nové a nové posudzovania... a doprava hustla, a naša podpora verejnosťou klesala zo závažných výšok až pod čiernu zem. Miestni politici, ktorí sa v roku 1996 zaprisahávali, že diaľnica cez mesto pôjde iba cez ich mŕtvolu, v roku 2004 poslušne zdvihli ruky za zmenu územného plánu. To už sme boli kovaní v procese EIA a začínali chápať mocenské vlákna regionálnej politiky. Témy ako verejnosť mestských novín, mestskej televízie, prvý občiansky web... Bola proti nám nasadená silná propagandistická mašinéria, takže sme doteraz pre väčšinu Slovenska tými, kvôli ktorých nerealizovateľným požiadavkám tunela diaľnica 14 rokov stála. Dnes sa v trase „nerealizovateľného“ diaľničného tunela plánuje tunel rýchlostnej železnice. Škoda, boli sme kúsok od úspechu.

WELEDA

v súlade s človekom aj prírodou

www.weleda.sk

Prírodná starostlivosť o zdravie a krásu

Možno stačila jedna návšteva nástenky na ministerstve dopravy, jedno odvolanie proti rozhodnutiu, o ktorom sme sa neskoro dozvedeli a razil by sa tunel cez kopec Žiar.

A ČO TERAZ, KEĎ UŽ JE DIAĽNICA POSTAVENÁ? MÁ VÝZNAM SA EŠTE VENOVAŤ PROBLÉMOM OKOLO JEJ VÝSTAVBY?

Problémy okolo jej výstavby má význam spracúvať už len ako historické poučenie pre Pezinčanov, Dolnokubínčanov, obyvateľov Šútova. Ale dňom spustenia diaľnice ponad mesto sa začala naša nová kampaň za odškodnenie ľudí žijúcich pod diaľnicou.

VYSTUPUJEŠ AJ AKO ZÁSTUPCA EKOFÓRA, ČO TO VLASTNE EKOFÓRUM JE?

Zástupca? Zmluva Ekofóra nepozná takú funkciu. Existujú len splnomocnenci Ekofóra, hovorcovia a vedúci pracovných skupín. Počas vrcholiacej kauzy v Tichej a Kôprovej doline som bol jedným z hovorcov pracovnej skupiny Príroda. Nedávno som sa stal vedúcim pracovnej skupiny Odškodnenie.

Ekofórum je sieť 24 environmentálnych mimovládnych organizácií, ktoré sú spojené Zmluvou a zdieľanou víziou. Nesmie byť stotožňované s jednou osobou, oslabovalo by nás to. Viac na www.ekoforum.sk :)

S Eliškou Pätoprstou (OZ Nádej pre Sad Jana Kráľa) tiež prevádzkujeme Servisné centrum Ekofóra, ktorého cieľom je pomáhať najmä menším mimovládkam v oblasti mediálnej, technickej a vzdelávacej.

MOJA OBLÚBENÁ OTÁZKA JE, KDE SI BRAL A BERIEŠ MOTIVÁCIU, PREČO SA RADŠEJ NEVYKAŠLEŠ NA PROBLÉMY, KTORÉ RIEŠIŠ A NEJDEŠ SA VENOVAŤ NAPRIKLAD LEN UČITEĽOVANIU?

A ja viem, či si zajtra ráno nezapnem notebook, nepozriem na obrazovku a nepocítim, že motivácia už nie je? Človeka, ktorý má uspokojené základné životné potreby, motivujú jeho osobnostné „vývojové úlohy“.

Videl som pred rokmi výsledky jednej psychologickej štúdie, ktorá skúmala nezlomných ľudí z rôznych oblastí. U všetkých vyzorovala, že sa podieľali na dobrom diele, ktoré ich presahovalo, mali v ňom svoju osobnú úlohu, a cítili sa súčasťou spoločnosti, ktoré na diele pracovalo.

ČO VNÍMAŠ AKO NAJZÁVAŽNEJŠÍ PROBLÉM V SÚČASNOSTI NA SLOVENSKU?

Pred chvíľou som si vo vlaku prečítal výrok Fareeda Zakariu o strednej Európe: „Nebezpečie tkvie v tom, že chýba vzdelanosť vo verejných záležitostiach a záujem byť informovaný. Taká situácia je živnou pôdou pre populizmus.“ S tým sa dá súhlasiť.

A VO SVETE?

Bližiaci sa „koniec ropného pikniku“ a nechota pozrieť sa priamo do očí tomuto faktu.

PREČO SA VENUJEŠ AJ UČITEĽOVANIU? VIDÍŠ V TOM ZMYSEL? DÁ SA DNEŠNÁ MLÁDEŽ VÔBEC NIEČO NAUČIŤ?

Čo už by malo mať zmysel, ak nie učenie ľudí? Navyiac, ak je to obojstranný proces, je to aj skvelá zábava. A po takých dvojnástich rokoch aj v 43-tisícovom meste pomaly začínate vidieť nejakú tú úrodu.

A čo sa týka „dnešnej mládeže“, je to presne taká dnešná mládež, na akú nadávali už starí Sumeri. Úplne iná, úplne nová, a obe strany dialógu sa musia snažiť, ak majú nájsť spoločnú reč. Dnešná mládež nečítala Karla Maya. A verneovská fascinácia technikou je jej cudzia, pretože technologickí vizionári už dnes nepíšu romány, ale pracujú v oddeleniach stratégií IT firiem.

Napriek tomu sa občas podarí smädnému ukázať, kde je prameň.

MYSLÍŠ, ŽE SA TI DARÍ NAPLNĀŤ ŽIVOT V DUCHU PRINCÍPOV, KTORÉ POVAŽUJEŠ ZA SPRÁVNE?

Nie tak, ako by som chcel. Ale vlastne, ani mi nenapadá iný princíp, než tá klasická maxima, ktorú vyslovil už Sokrates, nezávisle od neho Gautama Siddháta, a najlepšie ju sformuloval rabbi Jošua. Všetky ostatné princípy ma skôr desia, lebo obvykle vychádzajú zo schémy „štyri nohy dobré, dve zlé“ a teda hrozia sektárstvom a splotením sveta.

JEDNODUCHÁ OTÁZKA - ČO NAJRADŠEJ ROBIŠ KEĎ NEPRACUJEŠ?

Čítam. (Nielen texty.)

KDE VIDÍŠ SEBA A SLOVENSKO O 10 ROKOV?

Je tu jasných niekoľko trendov, protirečivých aj synergických, ale nikto nemôže mať istotu, ktoré nakoniec prevážia. Je tu trend postupného dozrievania, demokratizácie, urbanizácie obyvateľstva. Možno už o 10 rokov budeme len spomínať na súčasnú samosprávnú samovládu a kolektívnu nezodpovednosť politikov a všemocnosť sponzorov a mediálnych magnátov. Asi ako v USA spomínajú na doby Al Caponeho, alebo v Taliansku na dobu, kedy „chobotnica“ ovládala aj predsedov vlád.

Ale z druhej strany pôsobí trend nárastu podielu obyvateľstva, ktoré nemá ani základné sociálne návyky, a slovíčka ako transparentnosť alebo participácia nedokáže ani preslabikovať.

Z jednej strany pribúda občanov, ktorí pochopili že sféra ich záujmu nekončí za dverami ich bytu, ale každým dňom ubúda verejných zdrojov, ktoré ešte zostávajú pod verejnou kontrolou.

Vymierajú „socialistickí“ samozásobitelia a kutilovia – koľko z ich fortielov uchováme pre dobu nedostatku fosílnych energetických zdrojov?

Naozaj sa nebojím, že by sa v takejto divočine nenašiel nejaký dobrodružný príbeh aj pre mňa.

Rád chodím na prechádzky do okolia našej dediny. V poslednom čase sa tam stretávam čoraz častejšie s kopami odpadov. Pri rieke, na medziach, popri poľnej ceste... Je to neestetické a škodlivé pre prírodu, ale i pre ľudí. Ako to môžem zmeniť?

Tieto rôzne veľké kopy voľne uložených / pohodených odpadov v rozpore s platnou odpadovou legislatívou sa nazývajú **čierne (alebo aj nelegálne, divoké) skládky odpadov**. Ich pôvodcami sú najčastejšie občania a podnikateľské subjekty, ale v niektorých prípadoch aj samotné samosprávy.

Zákon o odpadoch č. 223/2001 Z. z. o odpadoch v znení neskorších predpisov zakazuje uložiť alebo ponechať odpad na inom mieste, ako na mieste na to určenom (§18 ods. 3). Týmto „iným“ miestom sa chápe akákoľvek nehnuteľnosť – objekt, stavba, pozemok, terénna erózia, baňa, atď. Porušenie uvedeného zákazu je protiprávnym konaním, za ktoré je možné uložiť sankciu fyzickej osobe do výšky 166,- Eur a pokutu právnickej osobe do výšky 16 597,- Eur.

Ak nájdete čiernu skládku, ohláste to na príslušnom Obecnom / Mestskom úrade alebo na príslušnom Obvodnom úrade životného prostredia alebo priamo na polícii. Ak sa aj stane, že nepodáte oznámenie o čiernej skládke na úrad, ktorý je v tejto veci kompetentný konať, ale na iný; ten je povinný ho zaslať na príslušný úrad. V oznámení o nájdení čiernej skládky uveďte:

- presný opis miesta uloženia čiernej skládky, prípadne toto miesto priamo vyznačte na mape (prípadne priamo na parcelnej mape),
- stručný opis druhov odpadov nachádzajúcich sa na čiernej skládke a jej rozsahu (objemu) a

- fotodokumentáciu. Tá nie je povinnosťou, no je výborným vizuálnym dôkazom.

Aby ste mali možnosť sledovať, ako sa bude v tejto veci ďalej konať, je dôležité, aby ste toto oznámenie podpísali a uviedli svoju adresu. Príslušný úrad vám je povinný na základe zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších predpisov odpovedať v lehote do 30 dní. I keby ste sa rozhodli zostať pri ohlásení čiernej skládky v anonymite, príslušný úrad je povinný v tejto veci konať.

Dôležité je čierne skládky ohlasovať, aby mohli byť nájdení ich pôvodcovia a následne boli čierne skládky odstránené. No ešte dôležitejšie je vzniku čiernych skládok predchádzať.

Predchádzať vzniku čiernych skládok sa dá vytvorením pohodlného systému zberu komunálnych odpadov v obci. Platí nepísané pravidlo: čím je systém zberu odpadov pohodlnejší, tým je výskyt čiernych skládok nižší.

Systém nakladania s komunálnymi odpadmi by mala mať obec zrozumiteľne popísaný vo Všeobecne záväznom nariadení o nakladaní s komunálnymi odpadmi a drobnými stavebnými odpadmi. To je schvaľované poslancami miestneho obecného / mestského zastupiteľstva.

Aj vy, ako občan, môžete veci zmeniť. Najlepšie tým, že začnete od seba a byť pozitívnym príkladom. Je reálny predpoklad, že časom sa pridá i vaše okolie. Ďalej môžete priamo osloviť pracovníkov vášho obecného / mestského úradu, starostu / primátora alebo poslanca vášho obecného / mestského zastupiteľstva a podieľať sa na zlepšení odpadového hospodárstva vo vašej obci. Ak nevíete ako, radi vám poradíme.

Lenka Beznáková

Ekolisty boli vydané v rámci projektov „Viac recyklácie, menej znečistenia“ a „Príma - Klíma - Životný štýl“.

Priateľov Zeme - SPZ finančne podporili:

RECYKLAČNÝ FOND

PROJEKTY „VIAC RECYKLÁCIE, MENEJ ZNEČISTENIA“ A „OD TRIEDENIA K MINIMALIZÁCII ODPADU“ SÚ SPOLUFINANCOVANÉ Z FINANČNÉHO MECHANIZMU EHP, NÓRSKEHO FINANČNÉHO MECHANIZMU A ŠTÁTNEHO ROZPOČTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY.

PROJEKT „PRÍMA - KLÍMA - ŽIVOTNÝ ŠTÝL“ JE SPOLUFINANCOVANÝ Z DBU.

PROJEKT „TRIEDENIE A RECYKLÁCIA ODPADU - SÚČASŤ NÁŠHO KAŽDODENNÉHO ŽIVOTA“ FINANČNE PODPORIL RECYKLAČNÝ FOND.

Pri realizácii aktivít Priateľov Zeme - SPZ pomohli:

Ján Vozár, Ivan Belička, Janko Elečko, Ladislav Bíro, Zuzka Makovská, Mirka Nikolovičová, Janka Kropková, Zuzka Orosová, Alis Bajusová, Katka Kemeníková, Maja Potočňáková, Marek Prypoň, Lenka Rusnáková, Veronika Vlčeková, Marek Pupák, Jakub Balážik, Milan Barlog, Shaman, Marcel Antal, Lucia Kučeráková, Žaneta Halászová, Lukáš Miňo, Peter Slovák, Ľubo Ontkóc, Renata Malastová, Mišo Činčár, Miroslav Maršala, Monika Stančová, Vlado Michalovič, Janka Aftanasová, Jaroslava Ondernická, Dominik Jurina, Maczalová Martina, Miroslav Šimkovič, Denisa Hapáková, Lucia Grešková, Martin Cerovský

Mediálni partneri:

Ďakujeme Vám